

ISTORIE

Mark Galeotti (n. 1965) este expert în istoria modernă, politica și securitatea Rusiei. Autor prolific, printre cele mai recente cărți ale sale se numără: *A Short History of Russia* (2021; trad. rom. *O scurtă istorie a Rusiei*, Humanitas, 2021), *Armies of the Russian-Ukrainian War* (2019), *We Need to Talk About Putin: Why the West Gets Him Wrong* (2019), *Russian Political Warfare: Moving Beyond the Hybrid* (2019), *Kulikovo 1380: The Battle that Made Russia* (2019), *The Vory: Russia's Super Mafia* (2018), *The Modern Russian Army, 1992–2016* (2017). De asemenea, semnează articole cu regularitate pentru *Moscow Times*, *Raam op Rusland*, *Business New Europe* și numeroase alte publicații. Scrie și pe propriul blog, *In Moscow's Shadows*.

Este profesor onorific la University College London și director general la Mayak Intelligence, o firmă de consultanță și cercetare specializată în relațiile cu Rusia. Este bursier al Institutului de Relații Internaționale de la Praga și al Royal United Services Institute de la Londra. A predat istorie la Robinson College, Cambridge, și are un doctorat în științe politice la London School of Economics. A fost șeful Departamentului de istorie de la Universitatea Keele, profesor de afaceri internaționale la Universitatea din New York, profesor invitat la Universitatea Rutgers (Newark), la Universitatea Carolină din Praga și la Institutul de Stat pentru Relații Internaționale al Ministerului Afacerilor Externe al Federației Ruse (Moscova). A consiliat mai multe instituții, printre care Comitetul pentru Afaceri Externe al Camerei Comunelor (Marea Britanie), Adunarea Parlamentară a NATO, Interpolul și Comandamentul Suprem al Forțelor Aliate din Europa.

MARK GALEOTTI

HAI SĂ VORBIM DESPRE

PUTIN!

CE NU ÎNȚELEGE
OCCIDENTUL

Traducere din engleză de
Irina Manea și Andreea Niță

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

„Putin e un tip mai de treabă decât mine.“
—Donald Trump, 2015

CUPRINS

Introducere:	
De ce trebuie să vorbim despre Putin	9
Cronologia lui Putin	15
Distribuția	17
1. Putin e judocan, nu jucător de șah	21
2. Putin a făcut parte din KGB, dar nu așa cum ne închipuim noi	35
3. Putin nu vrea să readucă la viață URSS, și de fapt nici țarismul.	47
4. Pentru Putin banii sunt un mijloc, nu un scop	61
5. Putin nu citește filozofie, iar Rusia nu e Mordor	73
6. Putin nu riscă și nu e un aventurier macho.	83
7. Putin e popular și nu prea.	93
8. Putin este loial oamenilor lui	105
9. Dușmanii lui Putin nu mor întotdeauna	117
10. Putin e doar unul.	123
11. Vrea Putin să se retragă?	133

INTRODUCERE: DE CE TREBUIE SĂ VORBIM DESPRE PUTIN

White Rabbit din Moscova este un restaurant „rusesesc nou“ prin excelență. Aflat sub o cupolă de sticlă ce se înalță deasupra unui centru comercial strălucitor, aproape de turnul gotic-stalinist al Ministerului Afacerilor Externe, e genul de local unde există scăunele special așezate lângă mese ca doamnele să-și pună gențile, unde nota (piperată) e adusă într-o matrioșcă și unde ideea de fuziune dintre bucătăria tradițională rusească și cea internațională se materializează în înghețata cu gust de pin. Sunt prea zgârcit și am gusturi prea simple ca să-mi placă acest loc, dar este extraordinar și prestigios – un loc unde e musai să fii văzut. N-ar fi trebuit să mă mire faptul că, invitat să alegă un local pentru prânz, un fost oficial al Administrației Prezidențiale (cancelaria lui Vladimir Putin și cea mai puternică instituție din Rusia) a ales White Rabbit. Însă nici o masă exagerat de scumpă și o cantitate însemnată de vin – firește – din Crimeea nu au fost suficiente ca să-l facă să-și dea drumul la gură și să fie indiscret. Totuși una dintre cele mai revelatoare

părți ale conversației a fost atunci când s-a lansat într-o lungă și oarecum profană diatribă despre cum Occidentul nu-l înțelege pe „șeful lor“. „Serios, am citit o parte din rahaturile din ziarele voastre, pe care le spun politicienii voștri, pe care «experții» voștri le scriu, și pur și simplu nu știu de unde le tot scot. Nu-s de mirare belele pe care le avem pe cap acum. Și știi ce?“ A fluturat un pahar aproape gol și s-a încruntat la mine de parcă aș fi fost un reprezentant al întregii tagme de jurnaliști, politicieni și experți occidentali. „Toate astea mi-au îngreunat munca.“ Cum? „Ce fel de relații putem avea cu voi toți, atât timp cât nu ne vedeți cu adevărat, nu ne auziți? Atât timp cât interpretați cum vreți fiecare cuvânt al președintelui și fiecare bășină pe care-o trage. Sarcina mea era să încerc să comunic, dar nu contează ce am zis, ce am pus în discursurile șefului, toată lumea a presupus că știe ce vrem să spunem cu adevărat, ce am spus de fapt. Toată lumea crede că-l cunoaște pe Vladimir Vladimirovici.“

Trebuie să vorbim despre Putin. Chiar trebuie. Nu doar pentru că este – ne place sau nu – unul dintre cei mai importanți oameni de pe planetă și nici din pricina impactului luptei geopolitice pe care o duce cu Occidentul, cu fanfaronade și cacealamale, memeuri și bani. Ci și pentru că el a devenit un simbol global, pe care fiecare îl definește în felul său. După cum a sugerat oficialul iritat și ușor abțiguit, este ca un test Rorschach: hârtia e stropită în mod

deliberat ambiguu; felul în care percepem petele spune mai multe despre ceea ce se întâmplă în capul nostru decât despre ceea ce vedem de fapt.

Cu toate că este un instrument al politicii globale de aproape douăzeci de ani, cu toate că există biografii ce-i istorisesc viața și calendare ce-l înfățișează la bustul gol și cu toate că este un subiect familiar pentru satiriști și experți deopotrivă, încă nu știm cu adevărat cine este. Autocrat nemilos, sau salvator al unei națiuni asediate? Veteran KGB, sau creștin evlavios? Mare maestru al geopoliticii globale, sau cleptocrat narcisist? El este un pic din fiecare, dar nici una dintre aceste etichete nu îl reprezintă pe de-a-ntregul. Putin își apără intimitatea cu ferocitate – nu doar pe cont propriu, ci și în numele familiei sale, atât din interes personal, cât și dintr-un calcul politic; distanța pe care-o impune le permite tuturor să-și construiască propriul Putin.

În parte, motivația mea de a scrie această carte este frustrarea față de caricaturile simpliste atât de des utilizate – nu numai în Occident – în încercarea de a-l înțelege. Îmi amintesc de un ambasador european nou-numit la Moscova care afirma relaxat: „Ca să-l înțelegeți pe Putin, trebuie pur și simplu să-i înțelegeți pregătirea la KGB“. Dacă e atât de simplu, atunci de ce ne înșelăm constant în privința lui? Acest proces de înstrăinare față de Rusia își are principalele motoare probabil în altă parte, dar este, de asemenea, deprimant de clar că

diplomația occidentală a eșuat foarte des. La începutul anilor 2000, a descumpănit un potențial aliat pragmatic îndeajuns încât în 2007 Putin să se pregătească deja pentru o confruntare. Răspunsul lipsit de vlagă al Occidentului la invazia Rusiei în Georgia, din 2008, a fost interpretat la Moscova, în 2014, ca dovadă că un fapt similar în Ucraina ar duce numai la un protest scurt și simbolic. Diplomația occidentală a reușit chiar să-l convingă nu doar pe Putin, ci și pe mulți din cadrul sistemului său politic că Occidentul e prea slab ca să fie temut și totuși prea periculos ca să fie ignorat. Mai presus de toate, nu a reușit să le demonstreze rușilor că nu urâm țara și cultura lor și nici pe ei. Toate acestea nu s-au întâmplat în nici un caz numai din cauză că nu știm să ne raportăm la Putin și la Rusia – ci fiindcă ne-am raportat atât de prost la ambii, în mare măsură din pricină că nu-i înțelegem.

În această carte, încerc să prezint un tablou al complexității lui Vladimir Putin și, prin el, al Rusiei actuale, bazându-mă pe mai multe decenii de relații cu Rusia decât aș vrea să recunosc – am călătorit acolo și am vorbit cu toată lumea cu care am avut ocazia, de la polițiști din provincie la oficiali de la Moscova, m-am îmbătat împreună cu rușii și am dat șpagă atunci când am fost nevoit. Nu-mi închipui nici măcar o clipă că am înțeles totul și nici că toți ceilalți se înșală. Aceasta nu este sub nici o formă o carte pentru colegii mei universitari,

pe care îi rog să fie înțelegători cu tonul, concizia și absența intenționată a notelor de subsol. Este, mai degrabă, o carte pentru toți cei curioși în legătură cu această figură enigmatică și dornici să înțeleagă de ce s-au creat atâta vâlvă și isterie în jurul lui Putin. Analizând o serie de mituri dintre cele mai frecvente și problematice pe care „toată lumea le știe“ despre Putin, sper să reușesc să le elimin pe unele dintre cele mai inutile. Bineînțeles, am în vedere, în parte, argumentele „omului de paie“ și simplificările exagerate și, firește, știu că nu toți politicienii, savanții sau experții le dau crezare. Acestea fiind spuse, pauperizarea din ultima vreme a multor discursuri publice despre Putin și Rusia, cu clișee și caricaturi folosite din ce în ce mai mult de ambele părți, a devenit deprimantă. Pe măsură ce lumea devine tot mai complexă, modurile în care o încadrăm și o explicăm par să devină adesea tot mai simpliste sau mai puțin nuanțate. Și despre asta trebuie să vorbim – dar nu înainte să isprăvim de vorbit despre Putin.

GHID PENTRU LECTURI APROFUNDATE

După cum spuneam, cartea aceasta nu are pretenția de a trage concluzii despre Putin și nici nu susține că nimeni altcineva nu-l înțelege. *Mr. Putin: Operative in the Kremlin* (Brookings Institution Press, 2013) de Fiona Hill și Clifford Gaddy este o abordare

perspicace a ideii de „diverși Putini“ și mi-a mers la inimă pentru că folosește o temă din Mr. Benn (pentru cei care au crescut cu programele TV pentru copii din anii '70 în Marea Britanie). *The Code of Putinism* (Oxford University Press, 2018) de Brian Taylor se bazează în special pe declarații oficiale cu scopul de a oferi o percepție bună despre viziunea asupra lumii a lui Putin și a aliaților lui apropiați. *The Putin Mystique: Inside Russia's Power Cult* (Skyscraper Publications, 2014) de Anna Arutunyan¹ are în vedere poporul rus și cât de mult l-au modelat de fapt pe Putin visurile și temerile rușilor. *All The Kremlin's Men: Inside the Court of Vladimir Putin* (PublicAffairs, 2016) a lui Mihail Zîgar² este un studiu strălucit mai puțin despre Putin, cât despre personajele-cheie din jurul său. E de asemenea important să subliniem că Rusia este mai mare decât Putin – *Russia Without Putin: Money, Power and the Myths of the New Cold War* (Verso, 2018) de Tony Wood o face deosebit de bine.

1. Vezi și Anna Arutunyan, *Țarul Putin: Din interiorul cultului puterii din Rusia*, trad. Mihai-Dan Pavelescu, Meteor Publishing, București, 2014 (n. tr.).

2. Vezi și Mihail Zîgar, *Toți oamenii Kremlinului: O scurtă istorie a Rusiei contemporane*, trad. Vsevolod Ciornei, Cartier, Chișinău, 2017 (n. tr.).

CRONOLOGIA LUI PUTIN

- 7 oct. 1952 Se naște la Leningrad
(astăzi, Sankt-Petersburg).
- 1964 Se apucă de judo.
- 1970–5 Studiază dreptul la Universitatea de
Stat din Leningrad.
- 1975 Intră în KGB.
- 1983 Se căsătorește cu Ludmila
Putina (născută Șkrebneva).
- 1985–90 E trimis la Dresda, în Germania de Est.
- 1990 Se întoarce la Leningrad și
devine „rezervă activă“ a KGB-ului.
Primește un post la Universitatea de
Stat din Leningrad.
- 1991–4 Lucrează la primăria din Leningrad
(numele Sankt-Petersburg este
redobândit în octombrie 1991).
- 1991 Părăsește oficial KGB-ul.
- 1994–6 Prim-viceprimar la Sankt-Petersburg.
- 1996 Se mută la Moscova după înfrângerea
electorală a primarului Anatoli
Sobceak.

- 1996–7 Director adjunct al Direcției pentru Administrarea Proprietăților Prezidențiale.
- 1997–8 Director adjunct, apoi prim-director adjunct al Administrației Prezidențiale.
- 1998–9 Director al Serviciului Securității Federale.
- 1999 Prim-ministru.
- 1999 Începutul celui de-al Doilea Război Cecen.
- 2000–4 Primul mandat prezidențial.
- 2003 Arestarea lui Mihail Hodorkovski.
- 2004–8 Al doilea mandat prezidențial.
- 2008–12 Prim-ministru în timpul mandatului lui Dmitri Medvedev.
- 2008 Invazia Georgiei.
- 2011 Medvedev îl propune pe Putin pentru președinție.
- 2012–18 Al treilea mandat prezidențial.
- 2011–12 Proteste în Piața Bolotnaia împotriva fraudei electorale.
- 2014 Jocurile Olimpice de iarnă de la Soci; Anexarea Crimeii; Intervenția în Donbas.
- 2014 Divorțează de Ludmila.
- 2015 Intervenția în Siria.
- 2018–24 Al patrulea mandat prezidențial.

DISTRIBUȚIA

ADMINISTRAȚIA PREZIDENTIALĂ – cea mai puternică instituție din Rusia lui Putin, de facto guvernul-deasupra-guvernului.

ANDROPOV, IURI – Formidabilul șef al KGB și apoi lider sovietic pe care Putin pare să-l idolatrizeze, dar nu să-l și înțeleagă.

FSB – Serviciul Federal de Securitate, principala agenție de contraspionaj intern și securitate care a urmat KGB-ului.

FSO – Serviciul Federal de Protecție, mica armată de bodyguarzi, pușcași de la Kremlin, degustători de mâncare și monitori de microfoane, a căror slujbă este de a-i ține fericiți și în siguranță pe Putin și restul guvernului.

GORBACIOV, MIHAIL – ultimul lider sovietic, care a reformat URSS până a dispărut. În multe feluri, Gorbaciov pare să întrupeze tot ceea ce nu este Putin.

GRU – Direcția Principală de Informații, agenția de spionaj militar.